

Nr 227.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.; given Stockholms slott den 21 mars 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att
dels antaga härvid fogade förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga,
dels ock bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro

GUSTAF ADOLF.

Allan Vougt.

Förslag
till
Förordning
rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

Härigenom förordnas, att beträffande utbildningstiden för *dels* de värnpliktiga, som påbörjat eller påbörja första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd efter den 31 mars 1947, *dels ock* de värnpliktiga i övrigt, beträffande vilka Kungl. Maj:t sådant förordnar, skola tills vidare gälla följande avvikelser från bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen.

1. I 27 § 1 mom. A värnpliktslagen föreskriven första tjänstgöring eller tjänstgöring i en följd skall förkortas med trettio dagar, i följd varav armén, kustartilleriet eller flygvapnet tilldelad värnpliktig skall fullgöra första tjänstgöring under trehundra-trettio dagar samt

flottan tilldelad värnpliktig skall fullgöra tjänstgöring i en följd under fyrahundra-tjugu dagar eller första tjänstgöring under trehundra-nittio dagar.

Flygvapnet tilldelad värnpliktig skall fullgöra en repetitionsövning om trettio dagar i omedelbar anslutning till första tjänstgöringen.

2. Värnpliktig, som i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen avses, skall fullgöra tjänstgöring under sammanlagt högst sexhundra dagar.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 21 mars 1947.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL,
DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÅNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, fråga om provisorisk förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m. och anför därvid följande.

I skrivelse den 19 februari 1947 har *överbefälhavaren* framlagt utredning med förslag till provisorisk avkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga. Över förslaget har 1945 års försvarskommitté efter remiss den 25 i samma månad avgivit utlåtande.

I särskilda skrivelser den 19 februari och den 10 mars 1947 ha *arméförvaltningen* och *marinförvaltningen* hemställt om anvisande av medel för vidtagande av vissa åtgärder för effektivisering av de värnpliktigas utbildning.

Dessa frågor torde nu böra i ett sammanhang upptagas till behandling.

Gällande bestämmelser.

Enligt 1941 års värnpliktslag (SFS 1941:967) är utbildningstiden för värnpliktiga i allmänhet 450 dagar, däri inberäknat tid för i vederbörlig ordning anbefallda övningsuppehåll.

Såsom närmare framgår av 27 § 1 mom. A värnpliktslagen fullgöres tjänstgöringen av *armén* eller *kustartilleriet* tilldelad värnpliktig med en första tjänstgöring, i en följd eller i två omgångar, om 360 dagar, två repetitionsövningar om vardera 30 dagar samt en efterutbildningsövning om likaledes 30 dagar. *Flottan* tilldelad värnpliktig fullgör tjänstgöringen antingen i en följd eller ock med en första tjänstgöring om 420 dagar. Av *flygvapnet* tilldelad värnpliktig fullgöres tjänstgöringen med en första tjänstgöring om 360 dagar, en repetitionsövning om 60 dagar eller två dylika övningar om vardera 30 dagar samt en efterutbildningsövning om 30 dagar.

Beträffande värnpliktiga i handräckningstjänst äger Konungen besluta om annan fördelning av den angivna utbildningstiden.

I 27 § 1 mom. B—D meddelas bestämmelser rörande fortsatt utbildning m. m. för vissa särskilda kategorier av värnpliktiga. Sålunda är värnpliktig, som uttagits för utbildning till officer eller underofficer vid *armén* eller *kustartilleriet* eller till underofficer vid *flygvapnet*, skyldig att, utöver den i det föregående angivna tjänstgöringstiden, efter första tjänstgöringens avslutande fullgöra fortsatt tjänstgöring, för utbild-

ning till officer under högst 360 dagar och för utbildning till underofficer under högst 180 dagar. Vidare äro marinen tilldelade värnpliktiga med viss angiven utbildning skyldiga att undergå fortsatt utbildning under en tid av 120 dagar, fördelad på två repetitionsövningar om vardera 60 dagar. Slutligen ha särskilda bestämmelser meddelats rörande värnpliktiga som idka studier för utbildning till läkare, tandläkare, apotekare, veterinär eller ingenjör m. fl. Värnpliktiga av dessa kategorier kunna sålunda åläggas fullgöra fortsatt tjänstgöring under högst 180 dagar, varjämte Kungl. Maj:t äger förordna, att den för värnpliktiga i allmänhet föreskrivna tjänstgöringstiden om 450 dagar skall, med rätt till avbrott för studiernas fullföljande, fullgöras med dels soldat- och befälsutbildning, dels fackutbildning och facktjänstgöring.

Överbefälhavarens utredning.

Inledning.

Överbefälhavaren har meddelat, att i september 1946 inom högkvarteret påbörjats undersökningar rörande de värnpliktigas utbildningstid. För ändamålet hade överbefälhavaren tillsatt en kommitté bestående av representanter för de tre försvarsgrenarna med inspektören för infanteriet och kavalleriet, översten K. G. Berggren, som ordförande. Kommittén skulle närmast utreda möjligheterna att genom olika anordningar nedbringa övningstiden och i samband därmed även undersöka, huruvida de frivilliga försvarsorganisationerna kunde mera effektivt utnyttjas och deltagande i deras verksamhet kompenseras i form av förkortad övningstid. Kommittén hade ännu icke avgivit fullständig rapport. Ordföranden hade dock inför överbefälhavaren redogjort för resultatet av de undersökningar, som gällde övningstidens längd.

Utbildningsmål m. m. vid utbildning enligt 1941 års värnpliktslag.

Den av överbefälhavaren tillsatta kommittén har i sina övertväganden bland annat utgått från de utredningar, som lågo till grund för 1941 års värnpliktslag¹, samt de motiv för nuvarande utbildningstid, som i samband därmed framlades. I överbefälhavarens skrivelse anföres härom följande.

Med hänsyn till det allmänna målet för utbildningen vid *armén*, att bringa soldaterna sådana kunskaper och färdigheter att krigsorganiserade enheter omedelbart efter mobilisering vore krigsdugliga, ansågs en första tjänstgöring vid infanteriet av 15 månader erforderlig. På grund av de betydande olägenheter och de stora kostnader, vilka skulle vara förenade med denna tjänstgöringstid, som skulle göra det nödvändigt att under 3 månader av året ha två åldersklasser samtidigt under utbildning, ansåg man sig emellertid böra pressa ned utbildningstiden till 12 månader. Genom att tillgodose behovet av repetitionsövningar (till antalet två) och genom att vidtaga alla åtgärder för att göra utbildningsarbetet effektivt — främst med hjälp av en tillräcklig och kvalitativt högtstående befälskader — skulle emellertid olägenheterna med denna beskäring av tiden för första tjänstgöringen minskas.

¹ Se proposition 1941: 318.

Beträffande första tjänstgöringens längd för övriga truppslag vid armén förelågo inga väsentligt skiljaktiga krav. En ifrågasatt differentiering av övningstiden kunde komma att medföra betydande olägenheter ur utbildnings-synpunkt. Fastställdes en kortare övningstid för visst truppslag eller för vissa grupper värnpliktiga, uppstodo svårigheter dels att inpassa utbildningen på sådant sätt, att samövning med andra truppslag eller andra förband kunde komma till stånd i erforderlig utsträckning, dels att inrymma vinterutbildningen i de värnpliktigas första tjänstgöring. Frågan borde dock upptagas till förnyad prövning, då tillräckliga erfarenheter vunnits från 12-månaders-utbildningen.

Beträffande *flottans* värnpliktiga framhölls särskilt, att de sjömanshusin-skrivna värnpliktiga under hela sin värnpliktstid skulle tillhöra flottan, medan övriga värnpliktiga småningom skulle omskolas vid armén. Första tjänst-göringen borde för de förra vara 15 månader och för de senare 14. Den fem-tonde månaden skulle för kategorien övriga värnpliktiga användas för nämnda omskolning. I övrigt skulle repetitions- och efterutbildningsövningar icke äga rum.

Kustartilleriets värnpliktiga borde utbildas i huvudsak enligt för armén angivna grunder.

Beträffande *flygvapnets* värnpliktiga borde utbildningstiden, på grund av tjänstgöringens speciella natur, uppdelas i allmän militärutbildning samt fack-utbildning och fortsatt tjänstgöring. På grund av flygmaterielens utveck-ling hade flygstationstjänsten, framför allt i fält, kommit att ställa så höga krav på den personal, som skulle underhålla och klargöra materielen, att en första utbildningstid av 12 månader ansågs erforderlig.

Erfarenheter av 1941 års värnpliktslag.

1941 års värnpliktslag trädde i kraft den 1 januari 1942. Genom provi-soriska bestämmelser tillämpades den dock i praktiken från och med in-ryckningen till första tjänstgöring våren 1941. Fem åldersklasser ha sålunda hittills erhållit en första tjänstgöring om 12 månader vid armén, kustartille-riet och flygvapnet samt 14 eller 15 månader vid flottan. Repetitionsövningar ha endast ägt rum i mycket begränsad omfattning, eftersom de värnpliktiga fått tillgodoräkna sig viss beredskapstjänstgöring åren 1939—1945 såsom fullgjord repetitions- eller efterutbildningsövning.

Vid ett bedömande av hittills vunna erfarenheter av den i 1941 års värn-pliktslag fastställda utbildningstiden måste, enligt vad från kommitténs sida anförts, vissa särskilda förhållanden beaktas. Härom har anförts följande.

Utbildningen har intill sommaren 1945 ägt rum samtidigt som beredskaps-förband varit organiserade i större eller mindre omfattning. Vid dessa för-band har en stor del av det kvalificerade befälet tagits i anspråk och där-igenom undandragits utbildningsarbetet med rekrytklasserna på fredsförlägg-ningsplatserna. Försvarets stora utökning under beredskapsåren har även gjort att befälskadrarna icke kunna sägas vara av den kvalitet, med vilken försvarsutredningen räknade för ett effektivt utnyttjande av utbildningstiden. Icke heller ha dessa kadrar ännu nått planenlig styrka.

Med hänsyn till vad sålunda anförts förelågo, enligt vad vidare framhållits, betydande svårigheter att slutgiltigt bedöma värdet av 12-månaders- (vid flottan 14—15-månaders-)utbildningen. Följande erfarenheter hade dock re-dan nu kunnat göras.

Beträffande armén giva gjorda iakttagelser och tillgängliga inspektionsrapporter vid handen, att för utbildningen uppställda mål i allmänhet icke kunnat helt nås. De särskilda svårigheter i fråga om utbildningsbefäl, varmed armén haft att kämpa, torde vara främsta anledningen till det mindre tillfredsställande resultatet.

Vid flottan har man, trots specialisering och uppgivande av vissa utbildningsavsnitt, endast med svårighet hunnit bibringa de värnpliktiga de färdigheter, som krävas för att handhava den dyrbara materielen och trygga kravet på driftsäkerheten.

Vid kustartilleriet har utbildningstiden — liksom vid armén — icke varit fullt tillräcklig för att medgiva utbildning i den omfattning, som förutsattes i 1942 års försvarsbeslut. Sålunda har specialisering måst genomföras i högre grad än vad som avsetts, samtidigt som inom vissa övningsgrenar en för resultatet menlig forcering av utbildningen framtvingsats.

Endast vid flygvapnet har med nuvarande målsättning för de värnpliktigas utbildning övningstiden visat sig vara tillräcklig.

Dessa erfarenheter hade, enligt vad kommittén anfört, helt naturligt tvingat till oavslåliga överväganden av möjligheterna att rationalisera utbildningen och till upprepade jämkningar i utbildningsföreskrifterna. Detta arbete på att söka effektivisera utbildningen fortginge också alltjämt inom staber och förband. Av naturliga skäl räknades därvid med nu lagstadgad utbildningstid och närmast med det svårbemästrade problem, som redan 1941 års försvarsutredning antytt, att — vid armén och kustartilleriet — inom ramen för 12 månaders utbildning nå de mål, som bedömts kräva en tid av 15 månader.

Av kommittén framlagda förslag.

Från kommitténs sida har framhållits, att det, då i detta läge ställts krav på en utredning av möjligheterna att förkorta utbildningstiden, måhända legat närmast till hands att främst taga frågan om en sänkning av utbildningsmålen under övervägande. Då emellertid de allmänna riktlinjer, som meddelats i direktiven till 1945 års försvarskommitté, skulle ligga till grund för utredningsarbetet och dessa riktlinjer, av fullgoda skäl, icke förutsatte någon minskning i kraven på förbandens allmänna kvalitet, syntes en sänkning av utbildningsmålen kunna ifrågasättas endast i fråga om detaljer, som icke i nämnvärd grad kunde inverka på förbandens krigsduglighet.

Efter att ha ingående granskat gällande utbildningsbestämmelser m. m. mot i det föregående angiven bakgrund har kommittén kommit till den uppfattningen, att vid *armén* och *kustartilleriet* tiden för första tjänstgöringen i och för sig icke borde minskas i förhållande till nuvarande 12 månader. Gällande utbildningsmål kunde nämligen i stort sett icke sänkas utan att förbandens krigsduglighet märkbart nedginge.

Emellertid har kommittén ansett en minskning av värnpliktstiden med en månad böra prövas av följande skäl.

Nuvarande förhållanden med en året runt utan uppehåll pågående utbildning, med utryckningen för en åldersklass omedelbart följd av inryckningen för nästa, äro icke gynnsamma för den effektivisering av utbildningsarbetet, som allmänt eftersträvas. Ett uppehåll av cirka en månads längd mellan ut-

och inryckningarna av två på varandra följande åldersklasser skulle därför bland annat bereda önskvärd men nu icke disponibel tid för övningsplanläggning samt framför allt befälsutbildning, syftande bland annat till att överlag höja befälets förmåga såsom utbildare för de värnpliktiga och direkt förbereda befälskadern för dess närmaste uppgifter. Ett dylikt uppehåll skulle — i förening med att vissa andra olägenheter med nuvarande ordning undanröjdes — indirekt ha ett sådant värde även för utbildningen av de värnpliktiga, att det sannolikt skulle motivera en minskning av tiden för första tjänstgöringen vid armén och kustartilleriet från 12 till omkring 11 månader. Kommittén förordar därför, att en minskning efter dessa grunder provas, under framhållande av att med i stort sett bibehållna utbildningsmål och därmed bevarad krigsduglighet detta dock förutsätter, att utbildningens omfattning något begränsas — främst på bekostnad av mera civilbetonade inslag — samt att övningsanslagen höjas så att de medgiva effektivare utbildningsmetoder.

Ehuru utbildningstiden för värnpliktiga uttagna för utbildning till underofficerare och officerare för närvarande visat sig vara i stort sett lämpligt avvägd, böra dessa kategorier dock av praktiska och psykologiska skäl få sin första tjänstgöring avkortad på samma sätt som övriga värnpliktiga.

I kraven på repetitions- och efterutbildningsövningarnas antal och längd synas icke några eftergifter kunna göras.

Beträffande *flottan* har kommittén funnit, att en minskning av nuvarande övningstid till 14 månader för sjömanshusinskrivna och 13 månader för övriga värnpliktiga syntes medgiva en godtagbar utbildning, om vissa rationaliseringsåtgärder vidtoges.

Även för *flygvapnet* har föreslagits en minskning av utbildningstiden med en månad, varvid dock förutsatts, att en repetitionsövning skall fullgöras i omedelbar följd med den första tjänstgöringen om 11 månader. I denna fråga har närmare anförts följande.

Storleken av flygvapnets årliga kontingent av värnpliktiga är främst motiverad av det behov av arbetskraft vid förbanden, som förefinnes i fred. Ur ren utbildningssynpunkt vore det vid flygvapnet möjligt att minska tiden för första tjänstgöringen till 7½ månader. För att härvid täcka behovet av arbetskraft året runt skulle emellertid värnpliktskontingenten behöva fördubblas. Detta skulle i fred medföra minskade utbildningskontingenter för armén, varjämte vid mobilisering flygvapnet skulle få ett betydande över-skott på värnpliktiga, som på grund av sin speciella utbildning icke kunde utnyttjas på annat håll inom krigsorganisationen, medan vid armén personaltillgången skulle minskas i motsvarande grad. På grund av dessa betydande olägenheter bör en dylik förkortning av utbildningstiden icke ifrågakomma.

En minskning av första tjänstgöringen med en månad, såsom för armén och marinen förordats, utan ökning av värnpliktskontingenten, skulle medföra bristande tillgång på arbetskraft vid flygförbanden under närmast en månad av året. Denna tidsperiod kan emellertid täckas, därest de värnpliktiga fullgöra en repetitionsövning i omedelbar följd med sin första tjänstgöring. En dylik lösning kan komma att medföra vissa svårigheter, närmast då det gäller att tillgodose särskilda större behov av markpersonal för flygvapenövningar m. m., men synes dock av kommittén kunna förordas.

Kommittén har *sammanfattningsvis* såsom resultat av sitt uppdrag anført, att en måttlig begränsning av de värnpliktigas övningstid — dock endast under vissa bestämda förutsättningar — synes möjlig utan allvarligare minsk-

ning i den effekt, som nuvarande utbildningstid visat sig kunna åstadkomma, att övningstiden vid armén och marinen dock icke kan utan allvarlig kvalitets-sänkning hos förband och övriga enheter minskas med i allmänhet mera än omkring en månad,

att övningstiden vid flygvapnet torde kunna nedbringas med en månad, därest en repetitionsövning fullgöres i omedelbar följd med första tjänstgöringen, ävensom

att en differentiering av övningstiden försvarsgrenar, truppslag och värnpliktskategorier emellan i allmänhet icke synes motiverad.

Överbefälhavarens förslag till förkortning av utbildningstiden.

Överbefälhavaren har framhållit, att kommitténs utredning gäve stöd för antagandet, att övningstiden möjligen skulle kunna minskas med en månad under förutsättning av att vissa rationaliseringsåtgärder vidtagas. Överbefälhavaren vore dock icke beredd att avgiva ett bestämt omdöme härom, förrän det genom försök blivit utränt, huruvida de teoretiska övervägandena vore hållbara i praktiken. Försök med avkortad utbildningstid syntes därför böra anställas.

En avkortning av de värnpliktigas första tjänstgöring kunde beräknas tillföra arbetsmarknaden ett betydande antal arbetsdagar. Med hänsyn till rådande brist på arbetskraft inom landet syntes det därför vara ett samhällsintresse att så snart som möjligt påbörja nyssnämnda försök. Överbefälhavaren hade följaktligen ansett sig redan nu böra framlägga förslag därom utan att avvakta resultaten av 1945 års försvarskommittés överväganden rörande utbildningstidens framtida längd.

För att försöken skulle kunna tillmätas verkligt värde, borde de utsträckas över relativt lång tidrymd, förslagsvis åren 1947—1948. Ehuru det vore önskvärt att låta försöken omfatta två hela åldersklasser (1946 och 1947), hade detta visat sig mindre lämpligt, främst med hänsyn till de varierande tidpunkterna för tjänstgöringens påbörjande för olika kategorier inom en och samma åldersklass. Överbefälhavaren hade sålunda funnit det bäst att begränsa försöken till att i princip omfatta de värnpliktiga, som inryckte (hade inryckt) till första tjänstgöring efter den 1 september 1946 och före den 31 augusti 1948.

Huvuddelen av de värnpliktiga, som avsåges för utbildning i specialtjänst, fullgjorde sin tjänstgöring i omgångar under en lång följd av år. I regel infölle under åren 1947—1948 endast den del av övningstiden, som ägnades åt soldat- och befälsutbildning. Den tid, som anslagits därför, vore så begränsad, att den icke för närvarande syntes kunna avkortas ytterligare. En minskning om 30 dagar borde därför göras först på den fortsatta tjänstgöringen (fack-tjänstgöringen) på sätt som närmare borde bestämmas i kommandoväg efter förslag från vederbörande försvarsgrenschefer.

Beträffande förslaget konsekvenser i kostnadshänseende har överbefälhavaren anfört, att enligt av försvarsgrenscheferna verkställda preliminära

undersökningar å ena sidan besparingarna på anslagen för värnpliktigas avlöning, utrustning och underhåll m. m. årligen kunde uppskattas till 3 300 000 kronor för armén, 770 000 kronor för marinen och 700 000 kronor för flygvapnet, varvid sistnämnda budgetvinst dock uppkomme först under åren 1949—1950. Angivna anslag under budgetåret 1947/48 kunde således minskas med sammanlagt i runt tal 4 070 000 kronor. Å andra sidan borde anslagen för undervisning och övningar m. fl. — för att möjliggöra de erforderliga rationaliseringsåtgärderna m. m. — tillföras ytterligare cirka 3 150 000 kronor för arméns, 720 000 kronor för marinens och 100 000 kronor för flygvapnets del eller sammanlagt i runt tal cirka 3 970 000 kronor. De ifrågasatta försöken syntes sålunda — med reservation för vad som kunde framkomma under det fortsatta utredningsarbetet — kunna leda till vissa önskvärda besparingar, varav dock huvuddelen uppkomme först under budgetåret 1949/50.

Överbefälhavaren har i detta sammanhang understrukit vikten av att åtgärder vidtoges i syfte att avhjälpa den befälsbrist, som nu vore rådande och som eljest kunde äventyra utbildningsresultatet.

Utlåtande av 1945 års försvarskommitté.

Försvarskommittén har anfört att, då den utredning rörande försvarsorganisationens utformande vid olika kostnadsalternativ, som jämlikt chefens för försvarsdepartementet beslut den 21 juni 1946 skulle verkställas av överbefälhavaren, ännu icke slutförts, försvarskommittén icke för närvarande vore beredd att taga ställning till frågan om övningstidens längd i en ny försvarsordning. Detta borde emellertid enligt försvarskommitténs mening icke utgöra hinder för provisoriska åtgärder i syfte att avkorta övningstiden i den utsträckning som det av den militära ledningen ansåges möjligt. Med utgångspunkt härifrån ville försvarskommittén — som satts i tillfälle att taga del av den utredning rörande de värnpliktigas övningstid, som den av överbefälhavaren för ändamålet tillsatta kommittén verkställt — för sin del tillstyrka avlåtande av förslag till riksdagen om en avkortning av övningstiden med 30 dagar för de i överbefälhavarens skrivelse omförmälda värnpliktiga.

Vad angår den ifrågasatta dispositionen av de medel, som kunna inbesparas genom den sålunda förordade avkortningen av övningstiden, har försvarskommittén icke haft något att erinra mot att nämnda medel i mån av behov finge användas för en effektivisering av utbildningen.

Framställningar om medelsanvisning för rationalisering av utbildningen.

Såsom nyss anförts har utbildningstidens avkortning enligt överbefälhavarens skrivelse beräknats för budgetåret 1947/48 medföra besparingar å anslag till värnpliktigas avlöning, utrustning och underhåll m. m. å tillhoppa 4 070 000 kronor, varav 3 300 000 kronor för armén och 770 000 kronor för marinen.

Arméförvaltningen, som beräknat angivna besparingar för arméns del till 3 450 000 kronor, har, efter samråd med försvarets civilförvaltning, försvarets sjukvårdsförvaltning och arméns fortifikationsförvaltning, hemställt, att för

effektivisering av de värnpliktigas utbildning tillhoppa 3 150 000 kronor måtte ställas till förfogande utöver vad som äskats i årets statsverksproposition.

Arméförvaltningens förslag grundar sig på en inom arméinspektionen upprättad promemoria, vari bland annat framhållits, att följande åtgärder borde vidtagas för effektivisering av utbildningen:

a) anordnande av förbandsövningar i ökad omfattning med förläggning — i överensstämmelse med 1945 års militärutrednings förslag — utom ordinarie förläggningsort,

b) nyanskaffning av undervisningsmateriel, särskilt av film,

c) anskaffning av högtalare,

d) säkerställande av tillgången på övningsammuniton i erforderlig omfattning,

e) förbättrande av möjligheterna för stridsskjutning på vissa övningsfält,

f) ökad medelsanvisning för expenser m. m. vid truppförbanden.

Kostnaderna för vidtagande av angivna åtgärder, enligt vissa i arméinspektionens promemoria närmare angivna riktlinjer, ha beräknats på sätt framgår av följande sammanställning.

Telefon m. m.	kronor	75 000
Övriga expenser m. m.	»	50 000
Furagering	»	90 000
Övningar m. m.:		
Övningar utom förläggningsorten	500 000	
Drivmedel	325 000	
Bildband	16 000	
Filmhyra	100 000	
Krigsspelsbord m. m.	50 000	» 991 000
Tygmateriel:		
Underhåll av motorfordon	475 000	
Ljudfilmsprojektorer	146 000	
Bildbandsprojektorer	42 000	
Högtalare	150 000	
Övningsammuniton	700 000	» 1 513 000
Försvarsfilm		» 180 000
		<u>Kronor 2 899 000</u>
Markörvärn	kronor	255 000
		<u>Summa (i avrundat tal) kronor 3 150 000</u>

Marinförvaltningen har hemställt, att för effektivisering av värnpliktsutbildningen inom marinen ett belopp av 720 000 kronor måtte ställas till förfogande. Beloppet fördelar sig — på sätt närmare framgår av vissa inom marinledningen upprättade, vid marinförvaltningens skrivelse fogade tablåer — med 540 000 kronor på flottan och 180 000 kronor på kustartilleriet.

Det för flottan avsedda beloppet fördelar sig på följande ändamål.

Diverse åskådningsmateriel m. m.		kronor 414 700
Åtgärder för effektivisering av film- och bildbandsundervisningen:		
Ljudfilmsprojektorer.....	33 000	
Bildbandsapparater	14 100	
Diverse annan materiel	6 300	
Framställning av film- och bildband.....	19 000	» 72 400
Transportabla högtalaranläggningar		» 6 700
Omarbetning av läroböcker.....		» 10 000
		<u>Kronor 503 800</u>

Skjutbanor:

Korthållsskjutbana å Stumholmen	17 000	
Korthållsskjutbana å Nya Varvet	17 000	kronor 34 000
		<u>Summa kronor 537 800</u>

Till motivering för det sålunda framlagda förslaget har marinförvaltningen anfört i huvudsak följande.

För att flottan skall kunna vara bemannad året runt måste huvuddelen av de värnpliktiga vara ombordkommenderad i 12 månader. Avkortningen av värnpliktstiden kommer därför att gå ut över den förberedande utbildningen vid värnpliktsskolan i land. I denna skola meddelas de värnpliktiga första militärutbildningen, uttagas till yrkesgrenar och för vidareutbildning till 2. klass värnpliktiga samt meddelas viss förberedande utbildning före sjökommendering. Med en månads avkortning av värnpliktstiden minskas värnpliktsskolans längd för de sjömanshusinskrivna från nuvarande tre till två månader, d. v. s. med icke mindre än en tredjedel. För att under den avkortade tiden i möjligaste mån kunna meddela den militärutbildning som erfordras för sjökommendering gives de värnpliktiga hädanefter icke utbildning i geväret eller skjutning med detta vapen, varjämte en del »civila» ämnen nedskäras. Härigenom blir den sjömilitära utbildningen mera koncentrerad och flera avdelningar än vad nu är fallet måste samtidigt undervisas och övas vid sådan åskådnings- och övningsmateriel. En utökning av åskådnings- och övningsmaterielen blir därför nödvändig, varjämte möjligheterna att undervisa med användande av film- och bildband måste utvidgas.

Trots här omnämnd rationalisering måste en del av den teoretiska sjömilitära utbildningen som nu meddelas i land i stället meddelas på fartygen. För att möjliggöra detta måste viss åskådnings- och övningsmateriel anskaffas till kustflottan och möjligheterna att undervisa med användande av film- och bildband ombord utvidgas.

Önskemål föreligger även att anordna korthållsbanor för utbildning i skjutning med kulsprutepistol vid Karlskrona och Göteborgs örlogsstationer. Förflyttning till och från nuvarande korthållsbanor å örlogsvarvet i Karlskrona fager en tid av cirka 40 minuter, varjämte skjutningen ofta måste avbrytas på grund av trafik på den väg, som korsar skjutbanan. Vid Göteborgs örlogsstation finnes endast en provisorisk bana på örlogsvarvet. Varvet lär komma att framställa krav på att få använda detta område, varvid Göteborgs örlogsstation blir hänvisad till Älvsborgs kustartilleriregementes bana med därav följande långa transporter. Ny bana måste därför anläggas vid örlogsstationen för att man skall kunna rationalisera utbildningen och undvika tidsödande transporter till och från övningsplatserna.

Det för kustartilleriet beräknade beloppet avser följande ändamål.

Diverse åskådningsmateriel m. m.	kronor	60 000	
Materiel för effektivisering av film- och bildbandsundervisningen:			
Ljudfilmsprojektorer.....		17 500	
Stumfilmsprojektorer		4 400	
Bildbandsapparater		4 700	
Diverse annan materiel		2 800	» 29 400
			<u>Kronor 89 400</u>
Skjutbanor m. m.:			
Korthållsskjutbana vid KA 1		42 000	
Utbyggnad av korthållsskjutbana vid KA 2		3 000	
Utbyggnad av skjutvall vid KA 4		3 000	
Övningsskansar vid KA 1 och 2.....		32 000	
Pansarskjutbanor vid KA 1, 3, 4 och 4 H.....		10 000	kronor 90 000
			<u>Summa kronor 179 400</u>

Marinförvaltningen har till motivering för det framlagda förslaget anfört i huvudsak följande.

Vid Vaxholms kustartilleriregementes depå saknas korthållsskjutbana. Tillgång på en korthållsskjutbana i närheten av depån är av största betydelse för ett effektivt bedrivande av skjututbildningen med handvapen samt bidrager i hög grad till att minska för närvarande erforderliga transporttider.

Vid Karlskrona kustartilleriregementes depå finnes en korthållsskjutbana, vilken dock ur säkerhetssynpunkt för närvarande icke kan användas. Av samma skäl som nyss anförts, är det önskvärt, att denna skjutbana göres användbar.

För utbildning i närförsvarstjänst är det till stor fördel att i närheten av respektive depå disponera ett terrängområde, utbyggt som en skans (värn jämte hinder m. m.), varifrån skarpskjutning med handvapen kan utföras. Vid Vaxholms kustartilleriregemente bör sådan övningsskans anordnas i Myttingeterrängen, vid Karlskrona kustartilleriregemente vid Rosenholm (eventuellt på Bollöarna).

Vid Älvsborgs kustartilleriregemente bör en skjutvall för skjutning med automatvapen utbyggas i terrängen vid Askim, den terräng, där Älvsborgs kustartilleriregemente vanligen utför förekommande stridsskjutningar med handvapen.

De vid kustartilleriets truppförband befintliga modellerna av fartyg och flygplan äro otillräckliga, varför nyanskaffning framför allt av på senare tid tillkomna fartygs- och flygplanstyper bör ske.

För att skarpskjutningar med artilleripjäser mot markmål skola kunna utföras erfordras en pansarskjutbana vid varje truppförband. Karlskrona kustartilleriregemente har redan sådan skjutbana, varför fyra nyanläggningar äro erforderliga.

För att utbildningen i signaltjänst vid kustartilleriets truppförband skall kunna bedrivas med full effekt, erfordras anskaffning av övningsmateriel för sammanlagt 55 000 kronor.

Film- och bildbandsundervisningen har mycket stor betydelse för att göra utbildningen i samtliga ämnen effektiv och tidsbesparande. Kustartilleriets

truppförband innehar för närvarande icke tillräckligt av materiel för bedrivande av effektiv film- och bildbandsundervisning.

Marinförvaltningen har framhållit, att den materielanskaffning, för vilken medel äskats, avsåge undervisningsmateriel av teknisk natur. I enlighet med de i årets statsverksproposition angivna nya grunderna för anslagsuppställningen skulle kostnader av denna natur bestridas av anslaget Marinen: Anskaffning av artillerimateriel m. m. Kostnaderna för anordnande av skjutbanor m. m. borde bestridas över kapitalbudgeten. Marinförvaltningen förutsatte, att dessa arbeten skulle få komma till utförande utan att med anledning därav någon inskränkning skulle behöva göras i andra för de närmaste åren planerade arbeten.

Såsom av det sagda framgår har fråga uppkommit om provisorisk avkortning av övningstiden för värnpliktiga. En dylik avkortning bör icke få medföra en kvalitativ försämring av utbildningsresultatet, och för utbildningen böra sålunda även i fortsättningen uppställas i stort sett samma mål som nu. En effektivisering av utbildningen är därför erforderlig, om en förkortning av övningstiden skall genomföras. I sådant syfte ha under det senaste året vissa försök bedrivits inom olika delar av försvaret. Försöken komma att intensifieras och därvid bedrivs efter flera olika riktlinjer. Bland annat skall undersökas i vad mån de värnpliktigas intresse av en förkortad utbildningstid kan utnyttjas för att vinna ett snabbare utbildningsresultat. Det må i detta sammanhang framhållas, att enligt en av 1945 års militärutredning föranstaltad attitydundersökning bland värnpliktiga under utbildning ett betydande antal ansett, att de uppnådda utbildningsresultaten skulle ha kunnat vinnas på kortare tid. En sådan inställning medför otvivelaktigt en benägenhet att slappna av. Härtill kommer, att uttagningen till befälsutbildning med avsevärt förlängd utbildningstid, oaktat den nyligen beslutade fördubblingen av premierna till de befälsutbildade, i många fall torde föranleda en medveten begränsning av de värnpliktigas prestationer under utbildningen. En på en gång snabb och effektiv utbildning lärer sålunda icke kunna vinnas utan att de värnpliktiga bringas att i ökad omfattning själva medverka till resultatet. Att lösa denna uppgift framträder som särskilt angeläget under trycket av de svårigheter som bristen på arbetskraft skapat för produktionen i vårt land. Att för försvarets del icke toges i anspråk större del av de produktiva åldrarnas tid och arbetskraft än nödvändigt är ter sig sålunda som ett nationalekonomiskt önskemål, vilket kräver uppmärksamhet i väl så hög grad som kravet på budgetekonomiska besparingar. Jag utgår alltså från att de pågående och planerade försöken samt omprövningen av denna fråga skola bedrivs från förutsättningen att övningstiden skall förkortas så långt detta är möjligt vid tillämpning av effektiva utbildningsmetoder och med beaktande av de krav som ur beredskapssynpunkt uppställas. I avvaktan på fortsatta överväganden rörande övningstidens längd anser jag i likhet med överbefälhavaren, att en provisorisk förkortning av övningstiden med en månad nu bör ske. Härigenom ernås, såsom av utred-

Departements-
chefen.

ningen framgår, påtagliga fördelar ur utbildningssynpunkt därigenom att tid vinnes för planläggning av utbildningsarbetet m. m. Förkortningen bör, på sätt av överbefälhavaren förordats, för huvuddelen av de värnpliktiga avse dessas första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd), varvid dock för flygvapnets del förutsattes, att de värnpliktiga i omedelbar följd med första tjänstgöringen fullgöra en repetitionsövning. I fråga om värnpliktiga, som avses i 27 § 1 mom. D värnpliktslagen — värnpliktiga i specialtjänst — torde såsom överbefälhavaren framhållit förkortningen av tjänstgöringstiden som regel böra avse vederbörandes facktjänstgöring eller motsvarande tjänstgöring. Någon minskning av utbildningens mera civilbetonade inslag synes icke behöva föranledas av tjänstgöringstidens avkortning med allenast en månad.

Överbefälhavaren har föreslagit, att den avkortning av övningstiden, varom här är fråga, skall genomföras i form av försök med de värnpliktiga, som inrycka (inryckt) till tjänstgöring under tiden den 1 september 1946—den 31 augusti 1948. Häremot har jag i huvudsak intet annat att erinra än att det icke synes vara erforderligt att nu ta ställning till frågan hur länge den övningstid skall gälla, som kommer att tillämpas under den nya ordningen. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva vilka kategorier av de nu tjänstgörande värnpliktiga, som böra erhålla kortare övningstid.

Då de jämkningar i fråga om övningstidens längd, som här förutsatts, avses skola erhålla provisorisk karaktär, bör ändring av värnpliktslagen icke nu ifrågakomma. Bestämmelser i ämnet torde i stället böra sammanfattas i en förordning, som bör föreläggas riksdagen för antagande. I enlighet härmed har inom försvarsdepartementet utarbetats förslag till *förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga* av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Förkortningen av övningstiden kommer att medföra minskad belastning å anslagen till penning- och familjebidrag till de värnpliktiga samt till mathållning, sjukvård, beklädnad m. m. Kostnadsminskningarna ha för budgetåret 1947/48 beräknats till omkring 4 000 000 kronor. För riksdagen ha redan framlagts förslag för budgetåret 1947/48 rörande så gott som samtliga å fjärde huvudtiteln upptagna anslag. Det synes knappast erforderligt att nu vidtaga ändringar i sagda förslag i anledning av den här föreslagna avkortningen av övningstiden. Jag förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t i samband med meddelande av beslut om anslagens disposition förordnar om de begränsningar i anslagsdispositionen, som må befinnas påkallade.

Såsom förut anförts kan en förkortning av övningstiden ske endast under förutsättning att övningstiden utnyttjas mer effektivt. Överbefälhavaren har förutsatt, att de medel som inbesparas genom övningstidens förkortning delvis skola användas för bekostande av åtgärder som leda till ökad effektivitet i utbildningsarbetet. Armé- och marinförvaltningarna ha i anslutning härtill hemställt om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål, tillhopa 3 870 000 kronor, varav 3 150 000 kronor för armén och 720 000 kronor för marinen. De äskade beloppen avses bland annat för anordnande i ökad omfattning av förbandsövningar utom förlägningsorten, anskaffning av modern undervisnings-

materiel och ökat utnyttjande av film- och bildbandsundervisning, förbättring av möjligheterna för övnings- och stridsskjutning m. m.

För egen del har jag funnit de framlagda förslagen i huvudsak väl motive-
rade. Det torde emellertid icke vara möjligt eller behövt att nu i detalj ta
ställning till de olika förslagen. Innan så kan ske bör bland annat förebringas
utredning när de ifrågasatta åtgärderna kunna vidtagas. För bestridande
av här berörda merkostnader torde i första hand böra tas i anspråk de be-
sparingar å arméns och marinens övningsanslag, som uppkommit i anledning
av sänkta drivmedelspriser och minskade rustningar, ävensom de anslags-
reservationer i övrigt, som kunna stå till förfogande. I den mån dylika
medel icke stå till förfogande torde Kungl. Maj:t få besluta om åtgär-
dernas vidtagande, även om därigenom å respektive anslag skulle bindas
utgifter till större belopp än som motsvarar anslagsbeloppen, varvid över-
skjutande kostnader böra framdeles regleras över anslag å tilläggsstat.
Denna anordning torde få tillämpas även för det fall att åtgärder av natur
att bekostas av anslag till kapitalinvesteringar finnas böra vidtagas, varvid
kostnaderna kunna hänföras till å kapitalbudgeten uppförda anslag till
smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m. Jag förutsätter, att här
avsedda merkostnader av beskaffenhet att behöva täckas genom anslag å till-
läggsstat skola kunna begränsas inom ett belopp av omkring 1 500 000 kronor.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå
riksdagen att

dets antaga förenämnda förslag till förordning rörande förkort-
ning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga;

dets ock bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om bestridande
på sätt i det föregående angivits av kostnader för effektivisering
av de värnpliktigas utbildning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kron-
prinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposi-
tion av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Broberg.
